

УДК: 598.2:502.742

ЛІТНЯ ОРНІТОФАУНА ПРОЕКТОВАНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПОДЕСІННЯ» В ЗАПЛАВІ Р. ДЕСНА

А.В. Плига

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ключові слова: Десна, «Подесіння», національний парк, орнітофауна, екологічний коридор, заплава, видовий список.

Summer avifauna of the designed national natural park «Podesinnia» in the Desna floodplain. - A.V. Plyga. Kyiv National University named after Taras Shevchenko.

The Desna river floodplain plays an important role in maintaining diversity of birds. The Desna ecological corridor and Poliskyi northern migratory route of birds pass through it. 81 bird species were registered

in July 2010, among them 8 species included into the Red Data Book of Ukraine. That is why the establishment of a national natural park "Podesinnya" is a priority in maintaining the Desna ecological corridor. Preparation of a list with avifauna species composition is an essential point in the national park designation.

Keywords: *Desna, «Podesinnya», national park, avifauna, ecological corridor, floodplain, species composition.*

Летняя орнітофауна проєктируемого национального природного парка «Подесенье» в пойме р. Десна. - А.В. Плыга. Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка.

Пойма реки Десна играет важную роль в поддержании видового разнообразия птиц. Через неё проходит Деснянский экологический коридор и Полесский севернширотный путь миграции птиц. В июле 2010 г. зарегистрирован 81 вид, среди которых 8 занесены в Красную книгу Украины. Поэтому, создание национального природного парка «Подесенье» является приоритетным в деле сохранения Деснянского экологического коридора.

Ключевые слова: *Десна, «Подесенье», национальный парк, орнітофауна, экологический коридор, пойма, видовой список.*

Розроблено ряд міжнародних природоохоронних проєктів, покликаних забезпечити охорону міграційних шляхів птахів. В листопаді 2006 року був розпочатий проєкт «Крила над водно-болотними угіддями» (Птах, 2007), що мав на меті сприяти охороні міграційних шляхів водно-болотних птахів в Афро-Євразійському регіоні, а в березні 2009 року BirdLife International розпочав програму «Born to travel» (Птах, 2009), що стосується всіх мігруючих птахів і має подібну мету.

Україна не лишається осторонь від цих проєктів, але для досконалої охорони і моніторингу міграційних шляхів не вистачає об'єктів високого природоохоронного статусу. І одним з ключових водно-болотних угідь України, що потребує високого природоохоронного статусу, є заплава р. Десна, через яку проходить Деснянський екологічний коридор та Поліський широтний шлях міграції птахів. Пріоритетним вирішенням цього питання є створення національного природного парку «Подесіння», що має охопити всю заплаву Десни в межах Київської і Чернігівської областей.

Річка Десна відрізняється від інших великих українських річок тим, що вона збереглась у своєму первинному вигляді і позбавлена більшості гідротехнічних споруд. Тому її заплаву можна вважати еталонною, що підходить для проведення багаторічного моніторингу змін, які відбуваються в природних комплексах. Проходження міграційного шляху дозволяє контролювати чисельність мігруючих видів. А протікання Десни з північного сходу на південний захід, в напрямку пом'якшення континентальності клімату, дозволяє в перспективі відслідковувати «зміщення» природних зон і його наслідки для тваринного світу.

Під егідою проєкту «Розвиток Деснянського екологічного коридору в рамках розвитку екологічної мережі України», що передбачає створення національного природного парку «Подесіння», проводяться експедиції, метою яких є накопичення інформації по видовому складу заплави річки.

Матеріали і методи

Матеріалом слугували дані, зібрані протягом експедиції з 7 по 14 липня 2010 року. Територія спостережень охопила Чернігівський, Менський і Новгород-Сіверський райони. Вибір території зумовлений недостатньою кількістю даних відносно окремих частин майбутнього НПП. В межах цих районів було обстежено 82 км заплави Десни на кількох типових ділянках: с. Локнисте – пос. Домниця (1-й маршрут, 20 км), с. Миколаївка - с. Блистова (2-й маршрут, 24 км), с. Макошине – смт. Сосниця (3-й маршрут, 24 км), м. Новгород-Сіверський – с. Маменково (4-й маршрут, 14 км). Для всіх маршрутів характерним було чергування ділянок лук з різним ступенем зволоженості, заболочених стариць, оточених лісосмугами, вільхових заболочених лісів та піщаних пляжів по берегах Десни. В результати внесені також спостереження птахів в межах населених пунктів, що трапляли на маршруті.

Було використано комбінацію різних методів, зокрема маршрутні і точкові спостереження. До уваги бралися лише якісні дані, облік (кількісні дані) не проводився. Тому трансекти мали необмежену довжину і спостереження велися протягом більшої частини дня в зв'язку з необхідністю охопити якомога більшу площу заплави. Птахи реєструвалися як візуально, так і за голосами, в окремих випадках перебування виду встановлювалось за пір'ям тощо.

Результати та обговорення

Підсумком проведеної роботи став видовий список птахів даного району досліджень (табл.).

Таблиця. Птахи, зустрінуті на маршрутах в заплаві Десни.

Table. Records of birds on the routes in the Desna floodplain.

Вид / Species	R	Вид / Species	R	Вид / Species	R
<i>Egretta alba</i>	2,3	<i>Chlidonias hybrida</i>	2,3,4	<i>Corvus frugilegus</i>	3
<i>Ardea cinerea</i>	1,2,3	<i>Chlidonias leucopterus</i>	1,2,3,4	<i>Corvus cornix</i>	1,4
<i>Botaurus stelaris</i>	2	<i>Sterna hirundo</i>	3,4	<i>Corvus corax</i>	1,3,4
<i>Ciconia ciconia</i>	1,2,3,4	<i>Sterna albifrons</i>	1,3	<i>Locustella luscinioides</i>	2,4
<i>Ciconia nigra</i>	1,2	<i>Larus minutus</i>	1?	<i>Locustella naevia</i>	4
<i>Anas crecca</i>	3?	<i>Columba polumbus</i>	2,3	<i>Acrocephalus paludicola</i>	1?
<i>Anas platyrhynchos</i>	1,2?,3	<i>Cuculus canorus</i>	2,4	<i>Acrocephalus</i>	1,2,4?
<i>Milvus migrans</i>	2,3,4	<i>Apus apus</i>	3,4	<i>shoenobaenus</i>	
<i>Circus aeruginosus</i>	1,2	<i>Upupa epops</i>	1,2	<i>Acrocephalus</i>	1,2,3,4
<i>Accipiter gentilis</i>	1?	<i>Alcedo atthis</i>	1,2,3,4	<i>scirpaceus</i>	
<i>Buteo buteo</i>	1,2,4	<i>Merops apiaster</i>	2	<i>Acrocephalus</i>	1?,2,3,4
<i>Aquila pomarina</i>	3	<i>Dendrocopos major</i>	1	<i>palustris</i>	
<i>Haliaeetus albicilla</i>	4	<i>Dendrocopos minor</i>	2	<i>Acrocephalus</i>	4
<i>Falco vespertinus</i>	3	<i>Riparia riparia</i>	1,2,3,4	<i>arundinaceus</i>	
<i>Coturnix coturnix</i>	1,2,3	<i>Hirundo rustica</i>	1,2,3,4	<i>Hippolais icterina</i>	1,4
<i>Crex crex</i>	1,2,3,4	<i>Alauda arvensis</i>	1,2,3,4	<i>Phylloscopus collybita</i>	1,3,4
<i>Charadrius dubius</i>	1,3	<i>Anthus pratensis</i>	1	<i>Muscicapa striata</i>	1
<i>Vanellus vanellus</i>	1,2	<i>Motacilla flava</i>	1,2,3,4	<i>Saxicola rubetra</i>	1,2,3,4
<i>Tringa ochropus</i>	1,3	<i>Motacilla alba</i>	1,2,3,4	<i>Phoenicurus ochruros</i>	3
<i>Tringa glareola</i>	1,2,3,4	<i>Lanius collurio</i>	1,2,3,4	<i>Erithacus rubecula</i>	1,3
<i>Tringa nebularia</i>	2	<i>Lanius excubitor</i>	3	<i>Luscinia luscinia</i>	2
<i>Actitis hypoleucos</i>	1,3,4	<i>Lanius minor</i>	2	<i>Luscinia svecica</i>	1,3
<i>Gallinago gallinago</i>	1	<i>Oriolus oriolus</i>	1,2,3,4	<i>Turdus pilaris</i>	1,2
<i>Gallinago media</i>	4	<i>Sturnus vulgaris</i>	1,2,3	<i>Turdus merula</i>	1
<i>Larus ridibundus</i>	1,2,3,4				

Продовження таблиці.

Вид / Species	R	Вид / Species	R	Вид / Species	R
<i>Turdus iliacus</i>	3,4	<i>Passer domesticus</i>	1,3,4	<i>Carduelis carduelis</i>	1,2,3,4
<i>Turdus philomelos</i>	1,2,3	<i>Passer montanus</i>	1,2,3,4	<i>Acanthis cannabina</i>	2
<i>Parus major</i>	1,2,3,4	<i>Fringilla coelebs</i>	1,2,3,4	<i>Emberiza citrinella</i>	1,2,3,4
<i>Sitta europaea</i>	1	<i>Chloris chloris</i>	1,2,3,4	<i>Emberiza schoeniclus</i>	4

Примітки: R - маршрути (номера відповідають тексту); «?» - сумніви щодо достовірності визначення виду.

Notes: R - the route (numbers are explained in the text); “?” – a identification of the species is unreliable.

Таким чином, в післягніздовий період в обстеженому районі виявлено 81 вид птахів, що хоч і не повною мірою його характеризує, але дає доволі ґрунтовне уявлення про місцеву орнітофауну. Підтвердження присутності деяких інших видів, зокрема сов, потребує окремих досліджень.

Окрему увагу слід звернути на присутність у списку видів, занесених в Український або Європейський червоні списки (Червона книга України, 2009): чорний лелека (*Ciconia nigra*), чорний шуліка (*Milvus migrans*), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), малий підорлик (*Aquila pomarina*), баранець великий (*Gallinago media*), деркач (*Crex crex*), малий крячок (*Sterna albifrons*), сірий сорокопуд (*Lanius excubitor*), прудка очеретянка (*Acrocephalus paludicola*), а також на зустріч коловодника звичайного з явно вираженою територіальною поведінкою, хоч для України він зазначається як рідкісний гніздовий вид в західному Поліссі.

Висновок

Багатство орнітофауни і наявність видів, що занесені до Червоної книги України (чорного лелеки, чорного шуліки, малого підорлика, сірого сорокопуда, та інших), свідчить про унікальність і важливість заплави Десни для підтримання популяцій місцевих видів птахів, навіть не враховуючи мігрантів. Тому створення національного природного парку є необхідною передумовою для подальшого збереження екологічного коридору.

Література

- Птахи фауни України: польовий визначник / Фесенко Г.В., Бокотей А.А. – К.:2002. – 416 с.
- Птах. Інформаційний бюлетень Українського товариства охорони птахів. – 2007. - №1. – С.7.
- Птах. Інформаційний бюлетень Українського товариства охорони птахів. – 2008. - №1. – С.7.
- Птах. Інформаційний бюлетень Українського товариства охорони птахів. – 2009. – №2. – С.11-13.
- Червона книга України. Тваринний світ/ за ред. І.А. Акімова — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 600 с.